

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки педагогічних наук, доцентки Садовець Олесі Володимирівни на дисертацію Сови Майї Володимирівни

на тему:

«Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Вивчення матеріалів дисертаційного дослідження Сови Майї Володимирівни, а також ознайомлення з науковими публікаціями за результатами наукових розвідок за обраною темою, дає підстави констатувати, що дисертанткою проведено достатньо ґрунтовний науковий аналіз обраної теми, виявлено новизну опрацьованих питань, сформульовано наукові положення, узагальнення та висновки, що виносяться на захист. Дисертантка досягла поставлених перед собою завдань та цілей, роботу виконала на високому науковому та методологічному рівні. Такий загальний попередній висновок підтверджується відповідністю роботи основним параметрам, які висуваються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки.

Актуальність дослідження мовної освіти у зарубіжних країнах зумовлена глобалізацією та прагненням України інтегруватися у світовий освітній простір. Зростаючий вплив китайської мови на міжнародній арені підкреслює необхідність аналізу успішних підходів Китаю до викладання мов. Вивчення цього досвіду дозволяє сформулювати рекомендації для модернізації мовної освіти в Україні, спрямованої на підвищення конкурентоздатності та відкритості до міжнародного обміну. Ґрунтовне дослідження відкриває перспективи впровадження передових методик навчання й багатокультурних практик, які суттєво посилять якість української мовної освіти. Таким чином аналіз мовної політики Китаю сприятиме удосконаленню вітчизняних підходів до викладання мов, відповідаючи на сучасні освітні виклики. Впровадження ефективних підходів Китаю до мовної освіти сприятиме підвищенню ефективності мовної освіти в Україні та формуванню конкурентоспроможних фахівців з глибоким розумінням міжкультурних особливостей.

Дисертанткою окреслено фактори, які визначають доцільність вивчення досвіду Китаю, зокрема: зумовленість розвитку мовної освіти Китаю давніми

історичними традиціями, філософськими засадами, багатонаціональністю, унікальною мовною культурою; активізація реформаційних процесів в мовній освіті в другій половині XX – на початку XXI ст.; відображення національних пріоритетів розвитку китайського суспільства через зміни в мовній освіті; поєднання фундаментальних традицій мовної освіти зі світовими прогресивними тенденціями; збалансована мовна політика, що спрямована на зміцнення міжнародного іміджу держави; інтеграція мовної освіти в загальнодержавну стратегію розвитку, що враховує соціально-економічні потреби та глобальні виклики; зростання популярності китайської мови у світі та збільшення її ролі як засобу міжнародної комунікації; активна участь країни в глобальних економічних, наукових і культурно-освітніх процесах тощо.

Водночас аналіз наявних наукових праць свідчить, що цілісне вивчення тенденцій мовної освіти в китайських університетах наприкінці XX – на початку XXI ст. не здійснювалося в Україні. Таким чином, постає суперечність: з одного боку, Україна прагне інтегруватися у світовий освітній простір і запроваджувати зарубіжні ідеї, а з іншого – бракує системних досліджень китайського досвіду мовної освіти, урахування якого є необхідним для подальшого розвитку української вищої мовної освіти.

З огляду на це, дисертація Соби Майї Володимирівни є актуальною, доцільною та своєчасною.

2. *Зв'язок роботи з навчальними планами, програмами й темами.*

Дисертацію підготовлено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету в межах науково-дослідницької роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663).

Тема роботи затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 9 від 02.12.2021 року).

3. *Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.*

Робота вирізняється науковою новизною отриманих результатів, яка полягає в тому, що дисертанткою вперше на основі комплексного дослідження *обґрунтовано* сучасні тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття), а саме: інтеграція в міжнародну культурно-освітню спільноту; розвиток білінгвізму й мультилінгвізму; екологізація мовної освіти; збалансована мовна політика у забезпеченні глобальної комунікації; формування лінгвального ландшафту на засадах тримовності й двописемності; поєднання класичних гуманітарних традицій із сучасними світовими освітніми тенденціями; інтернаціоналізація мовної освіти на інституційному рівні; популяризація китайської мови за межами

країни через діяльність Інститутів Конфуція; використання інноваційних методів і технологій навчання іноземної мови; організація навчання за програмами мовної освіти з різними моделями освітньої траєкторії; цифровізація мовної освіти в університетах; *окреслено* можливості використання конструктивних ідей китайського досвіду в контексті розвитку мовної освіти в університетах України; *удосконалено* форми, методи й технології викладання китайської мови як іноземної в університетах України на засадах використання китайського досвіду; *подальшого розвитку* набули положення щодо впливу філософських ідей і глобалізаційних процесів на розвиток мовної освіти в Китаї; формування напрямів та сучасних стратегій державної мовної політики Китаю; уявлення про мультилінгвізм у китайському культурно-лінгвальному дискурсі; напрями розвитку співпраці й академічної мобільності у сфері мовної освіти між університетами України та Китаю. До наукового обігу введено нові персоналії, факти, поняття, теоретичні ідеї та підходи з проблем розвитку мовної освіти в університетах Китаю.

4. *Нові факти, одержані здобувачкою.*

На основі результатів аналізу й узагальнення сучасних тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття) дисертанткою витлумачено різні аспекти білінгвізму й багатомовності в Китаї; доведено престижність національної мови та взаємодії із суспільством; з'ясовано глобальні тренди двомовної освіти; викладено педагогічні засади транслінгвізму й використання мовних практик, які виходять за межі традиційних мовних систем тощо. Розроблено й впроваджено навчально-методичне забезпечення, а саме: навчально-методичний комплекс для освітнього компонента «Китайська мова (за рівнями)»; структуровано й оновлено зміст дисциплін «Порівняльна професійна педагогіка» (тема «Мовна освіта в Китаї»); «Ділова англійська мова» для китайських студентів Хмельницького національного університету. Представлені в роботі організаційно-педагогічні аспекти навчання китайської мови впроваджено в педагогічну практику для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищення їхньої мотивації до виконання самостійних, індивідуальних і групових дослідницьких завдань.

5. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.*

Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження, а також публікацій Соби Майї Володимирівни дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Підтвердженням цього є акцентування дослідниці на суперечностях, що

підтверджують актуальність і недостатню розробленість окресленої проблеми у педагогічній науці і практиці. Беручи до уваги окреслені суперечності стосовно досліджуваної проблематики, дисертантка, на наш погляд, правильно визначила об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження.

У процесі дослідження науковиця використала значну кількість навчально-методичної та психолого-педагогічної літератури. На основі виваженого використання низки методів дослідження здобувачка комплексно підійшла до розв'язання завдань досліджуваної проблеми. Новизна і вірогідність загальних висновків дисертаційного дослідження авторки забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням адекватних методів дослідження. Усе це створило необхідні умови для оптимального вибору стратегії наукового пошуку та його ефективної реалізації. Зміст дисертаційного дослідження продуманий, включає важливі загальнонаукові, теоретико-методологічні та практичні питання щодо тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття), які логічно пов'язані між собою. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність обраної наукової траєкторії дослідження.

Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети використано такі методи дослідження: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння для роботи з науковою літературою, нормативно-правовими документами, фактами й даними; *компаративний аналіз* – для вивчення й узагальнення вітчизняних і зарубіжних підходів до окреслення сучасних тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю; *історичний аналіз* – для опису генези мовної освіти, з'ясування впливу філософських учень на розвиток мовної освіти в Китаї; *структурно-функційний аналіз* для з'ясування структурних, змістових, організаційно-методичних засад розвитку мовної освіти в університетах Китаю; *метод наукової екстраполяції*, який дав змогу окреслити можливості використання конструктивних ідей китайського досвіду в Україні; *пошуковий* – для формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного в наукових працях із порівняльної педагогіки; *емпіричні* – спостереження, дискусії з науково-педагогічними працівниками університетів Китаю, стажування в університетах Китаю.

Наукові положення, рекомендації та висновки, які містяться у дисертаційному дослідженні, пояснюються і обґрунтовуються з посиланням на джерельну базу, що включає законодавчі документи, наукову і методичну літературу.

6. Значення для науки і практики одержаних авторкою результатів.

Результати дослідження Сови Майї Володимирівни сприяють подальшому розробленню та удосконаленню освітньо-професійних та освітньо-наукових міждисциплінарних програм. Прогностичний потенціал наукової роботи зумовлений можливістю організації на її основі подальших наукових розвідок із проблем мовної освіти, педагогічної компаративістики. Результати наукового пошуку стануть у пригоді магістрантам, аспірантам, докторантам під час підготовки й реалізації досліджень.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 013/8 від 01.10.2024 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1617/33-03 від 13.12.2024 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/46 від 12.12.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-24/01/3856 від 20.12.2024 р.), Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 315a/2024 від 06.12.2024 р.).

7. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Отримані результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО під час подальшого розроблення освітньо-професійних та освітньо-наукових міждисциплінарних програм, викладання курсів з іноземної мови, основ наукового дослідження, методики викладання іноземних мов, лінгводидактики, порівняльної професійної педагогіки, вибіркового навчальних курсів, спецкурсів, тренінгів.

8. Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Текст дисертаційного дослідження зв'язний, цілісний, завершений, чітко структурований. Кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його, що сприяло розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань, які є досить конкретні та відповідають поставленій меті дослідження. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та вирішено наукове завдання щодо тенденцій розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття). У дослідженні розв'язані усі поставлені дисертанткою завдання:

1. Дисертанткою актуалізована потреба української педагогічної науки та практики у вивченні сучасних тенденцій розвитку мовної освіти в умовах лінгвальної глобалізації й інформатизації, стрімкого розвитку інтеграційних освітніх процесів, інтенсифікації міжкультурних зв'язків,

розвитку мультикультуралізму та білінгвізму тощо. Встановлено, що збагаченню наукових поглядів українських учених новими ідеями, подальшому розробленню й обґрунтуванню перспектив розвитку системи мовної освіти на інституційному рівні в Україні сприяє всебічний аналіз результатів дослідницьких пошуків та інноваційних ідей досвіду зарубіжних країн, зокрема Китаю. З-поміж вимірів якості мовної освіти в університетах Китаю варті уваги її узгодженість із вимогами мультикультурного суспільства, вибудована архітектура з огляду на соціально-культурні, філософські й історичні детермінанти, ключові вектори державної мовної політики.

З'ясовано, що у педагогічно-компаративному дискурсі досліджувана проблема не набула системного витлумачення. Відповідно до логіки наукового пошуку, сучасні студії систематизовано за кількома напрямками: історичні й соціально-філософські засади розвитку мовної освіти в Китаї; розвиток і реформування мовної політики Китаю в II половині XX – на початку XXI століття; мовне розмаїття та лінгвальна толерантність у китайському суспільстві; психолого-педагогічні основи розвитку мовної освіти в Китаї; розвиток і функціонування системи вищої освіти Китаю; процеси лінгвальної та освітньої глобалізації, інтернаціоналізації вищої мовної освіти Китаю й України. З'ясовано, що відкритими для наукової дискусії є питання змістового наповнення академічного контексту таких понять, як «білінгвізм», «транслінгвізм», «трилінгвізм», «мультилінгвізм», «білінгвальне навчання», «тримовна освіта», «слабкі» та «сильні» моделі білінгвальної освіти тощо.

2. Розвиток мовної освіти в Китаї відображає складна матриця історичних процесів, культурних традицій і соціально-філософських підходів. Мовна освіта в Китаї розвивалася під впливом традиційних філософських концепцій, зокрема конфуціанства, даосизму й буддизму, які послугували основою китайської культури та соціальних норм. Кожна з ціннісних систем вплинула на формування підходів до викладання та вивчення мов, маркувавши роль учителя, учня, мету навчання й методи викладання. Конфуціанство увиразнило роль учителя та іспитової системи, даосизм посилив природність мовного навчання, а буддизм сприяв розвитку перекладацької традиції та глибокого зосередження. На сучасному етапі розвитку мовної освіти в Китаї поєднано традиційні підходи та інновації, що дає змогу створювати ефективні програми навчання як для носіїв китайської мови, так і для тих, хто вивчає її як іноземну. Китайська система мовної освіти, попри глибоке історичне коріння, постійно розвивається, інтегруючи новітні методи й адаптуючись до глобальних викликів. Мовна освіта виконує роль не лише засобу комунікації,

але й механізму соціальної взаємодії, інструменту міжнародної інтеграції та збереження національної спадщини.

3. Виявлено, що мовна політика Китаю інтегрує систему законодавчих ініціатив, програм, стратегій, що спрямовані на регулювання використання мов у китайському суспільстві. Мова слугує потужним засобом консолідації держави, провідною ознакою функціонування країни, ключовим чинником національної геополітичної ідентичності, що вможливорює перспективи її самовираження на міжнародній арені. На сучасному етапі уряд країни спрямовує освітні та мовні ініціативи на цілісне розуміння потенційних ризиків і прогнозування наслідків глобалізації для еволюції національної мови та мови меншин; економічних наслідків (недоліки й переваги) білінгвальної політики та багатомовності; престижності національної мови та взаємодії із суспільством; глобальних трендів двомовної освіти, досягнення тримовності й двописемності (оволодіння трьома мовами: рідною мовою етнічної меншини, путунхуа та англійською); на координацію узгоджених дій різних груп зацікавлених сторін, зокрема вчителів, директорів шкіл, освітян, експертів із навчання мов у наукових колах тощо. У культурно-освітньому просторі функціонує чотири моделі багатомовної освіти: «аккумулятивна», «збалансована», «перехідна», «знецінена».

4. Розвиток мовних програм у китайських університетах відповідає як внутрішнім освітнім потребам, так і глобальним тенденціям міжнародної академічної мобільності. Основні принципи розвитку мовних програм задекларовані в національних стандартах освіти, що забезпечують якість та уніфікованість викладання мов. Важливе значення має «Державний стандарт викладання китайської мови» (HSK) та освітні стандарти для викладання іноземних мов. Організація навчання за програмами мовної освіти передбачає різні моделі навчальної траєкторії: підготовчі програми; тривалі програми навчання; короткотривалі (інтенсивні / практичні); регулярні програми; практико-орієнтовані програми. Умовно виокремлюють основні типи програм: програми з китайської мови для іноземців (китайська як друга іноземна); програми фахової іншомовної підготовки (філологія та педагогіка, бізнес-комунікація, дипломатія). Посилене зацікавлення китайською мовою як другою іноземною зумовило необхідність оновлення змісту освітніх програм і вдосконалення методики навчання китайської мови. У більшості університетів Китаю англійська мова є обов'язковою частиною програми, а багато курсів читають англійською. У навчанні китайської мови як іноземної використовують орфографічні стратегії, семантичні стратегії, стратегії пам'яті, фонологічні стратегії та метакогнітивні стратегії. Використання прийомів візуальної мнемотехніки прогнозує створення власних асоціацій

щодо структури ієрогліфа, заснованої на уяві та творчих навичках. До інтерактивних методів навчання китайської мови належать: гейміфікація, «перевернутий клас», кейси, проєктний метод, метод занурення, лінгвістична здогадка, метод «scaffolding», «тандем-навчання» та ін. Китайські університети задають високі стандарти мовної освіти, поєднуючи традиційні підходи навчання із сучасними цифровими технологіями й застосунками, що помітно покращують процес навчання китайської мови, створюючи інтерактивне й доступне навчальне середовище.

5. Академічна співпраця між Україною та Китаєм демонструє позитивну динаміку та відкриває нові можливості для інтеграції вітчизняної освіти в глобальний освітній простір. Серед найбільш ефективних напрямів українсько-китайської співпраці виокремлено такі: розроблення спільних освітніх програм, які надають студентам змогу отримати дипломи обох країн; запровадження стипендій уряду КНР для фінансування навчання українських студентів у провідних університетах Китаю; участь здобувачів у мовних літніх школах, що вможливають формування міжкультурної компетентності та вдосконалення мовних навичок.

Перспективні напрями розвитку мовної освіти в Україні стосуються впровадження інновацій на державному й інституційному рівнях. Пропозиції диференційовано на загально-рекомендаційні та конкретно-рекомендаційні, залежно від рівня їх реалізації і сфери впливу. Теоретично обґрунтовані положення покладено в основу розробленого навчально-методичного комплексу для освітнього компонента «Китайська мова (за рівнями)»; змісту освітніх компонентів «Порівняльна професійна педагогіка» (тема «Мовна освіта в Китаї»); «Ділова англійська мова» (для китайських студентів).

Серед перспектив подальших розвідок виокремлено: історико-культурні, соціологічні й лінгвістичні аспекти дослідження проблеми білінгвізму в Китаї; використання інформаційно-комунікаційного простору для розвитку мовної освіти в Китаї; студіювання системи сертифікації мовної освіти в китайському досвіді.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного дисертанткою. Список використаних джерел складено з дотриманням встановлених вимог.

Отже, після проведення детального аналізу можемо констатувати, що дисертаційна робота за своїм змістом, стилем викладу і розкриттям основних

положень, висновками та результатами опрацювання здобутих даних є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

9. Дискусійні питання і зауваження.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Сиви Майї Володимирівни, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У роботі акцентується, що мовна освіта Китаю є білінгвальною, реалізуються двомовні освітні програми, які передбачають вивчення англійської мови як обов'язкової у закладах вищої освіти. Зважаючи на це, у роботі було б доречно розкрити особливості іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти не лише з китайської мови, а й з англійської (проаналізувати двомовну освітню програму, форми, методи викладання англійської як іноземної тощо).

2. У параграфі 2.2. представлена типологія освітніх програм з мовної підготовки в університетах Китаю і, крім «Викладання китайської як іноземної», на рівні бакалаврату та магістратури згадано такі напрями підготовки, як «Лінгвістика та прикладна лінгвістика», «Перекладознавство», «Теоретична та прикладна лінгвістика», «Переклад і міжкультурна комунікація», «Мовна політика та планування» та ін. У роботі ж проаналізовано лише ті ОП, які зосереджені на викладанні китайської як іноземної. Оскільки робота присвячена вивченню мовної освіти Китаю загалом, а не лише в аспекті викладання китайської мови як іноземної, то доречно було б коротко розкрити зміст й інших програм підготовки.

3. У третьому розділі дослідження описано китайсько-українські ініціативи з розвитку партнерства у сфері мовної освіти на інституційному рівні, представлено чимало форм такої співпраці, проте робота б значно виграла, якби була подана узагальнена інформація про те, які з цих форм співпраці вже активно реалізуються, а які потребують особливої уваги і розвитку в Україні.

Висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер, ніяк не знижують наукової цінності роботи й є приводом для наукової дискусії. У цілому рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною практичних напрацювань.

Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

10. Відсутність порушення академічної доброчесності.

Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї і напрацювання авторки, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертанткою особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей авторки.

11. Загальний висновок.

Вивчивши подану роботу, ознайомившись з працями Сиви Майї Володимирівни та враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів й їх практичне значення зазначаємо, що дисертаційна робота «Тенденції розвитку мовної освіти в університетах Китаю (кінець XX – початок XXI століття)» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – Сива Майя Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

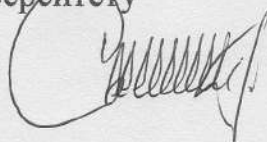
Рецензентка:

кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри іншомовної освіти
і міжкультурної комунікації

Хмельницького національного університету Олесья САДОВЕЦЬ

Підпис засвідчую

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету
доктор технічних наук, професор

Олег СИНЮК